

## מגילת ההסתר - גילוי לדורות

א.

בפרוש עלינו ימי התשועה והגאולה - ימי הפורים, שנקבעו לדורות כימי משתה ושמחה, כהודאה על הניסים שהתרחשו אז לעם ישראל, נראה כי ישנו קושי מהותי בהבנת ענינו של החג - מה ראו על ככה. המתבונן ברצף האירועים המרכיבים את סיפור המגילה, לא ימצא נס החורג מגדרו של עולם - המגילה מספקת כותרות של אירועים המתפרסים על פני תקופה ארוכה, כשרק בצירוף כל המאורעות ניתן להבחין בהשגחה הנסתרת שגלגלה את כולם. והנה לכאורה כל קיומו של עם ישראל במשך הגלות היה כרוך ומלווה בניסים מעין אלו, ומה ראו להעלות על נס את ימי הפורים ולקבעם לדורות. ובפרט לפי מה שמקובלנו מחז"ל (ירושלמי מגילה א, ה) שכל המועדות עתידין ליבטל לעתיד לבוא מלבד ימי הפורים, שנא' "וזכרם לא יסוף מזרעם". וכאן הבן שואל - מה נתייחד נס זה עד כדי שנקבע לנצח נצחים.

עוד יש לשאול על מה שדרשו חז"ל (שבת פ"ח, א) על הפסוק "קיימו וקיבלו עליהם היהודים עליהם ועל זרעם" - קיימו עליהם מה שקיבלו כבר, עד אז קבלת התורה הייתה מכורח מעמד הר סיני שכפה ה' עליהם הר כגיגית, ומחביבות הנס קיבלו עליהם את התורה מאהבה. והדבר תמוה, שהרי עד אז התרחשו לבני ישראל ניסים רבים וגדולים מזה, ומדוע דווקא מכוחו של נס פורים נתעוררו לקבל התורה מאהבה.

עוד יש להתבונן במה דאיתא בגמ' (חולין קלט, ב): אסתר מן התורה מנין? "ואנכי אסתר אסתר פני ביום ההוא" (דברים לא, יח). ולכאורה יקשה מדוע אסתר, שאמורה לסמל את הגאולה ששלח הקב"ה בדמותה לתוך ביתו של אחשוורוש, נרמזת דווקא בפסוק של "אנוכי אסתר פני"? עוד דרשו שם: המן מן התורה מנין? "המן העץ אשר אמרתי אשר לא תאכל ממנו אכלת" (בראשית ג, יא). מרדכי מן התורה מנין? דכתיב "מר דרור" (שמות ל, כג) ומתרגמינן: 'מירא דכיא'. ויש להתבונן הקשר והשייכות בין פסוקי הדרשות לתוכנם של הדברים.

ב.

והנה בגמ' במס' מגילה (ז, א) מובא שאסתר שלחה לחכמים "קבעוני לדורות" - היינו את עניין וסיפור המגילה. שלחו לה: "קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות". שלחה להם: "כבר כתובה אני על דברי הימים למלכי פרס ומדי". והדברים תמוהים עד מאד, וכי עד כאן לא נכתבו כל הניסים שנעשו לישראל וכל הפעמים שעמדו על נפשם להינקם מאויביהם? הלא כל התנ"ך מלא מדברי ימי עם ישראל, איך שכבשו את הארץ וגירשו ז' אומות וכו', ומדוע דווקא כאן התעורר החשש של 'קנאה את מעוררת עלינו'.

ונראה שהמפתח להבנת הדברים נמצא בדברי הגמרא ביומא (סט, ב): אמר ר' יהושע בן לוי - למה נקרא שמן "אנשי כנסת הגדולה"? שהחזירו עטרה ליושנה; אתא משה ואמר "הא-ל הגדול הגיבור והנורא". אתא ירמיה ואמר: "נכרים מרקדין בהיכלו, איה נוראותיו?!" לא אמר 'נורא'. אתא דניאל ואמר: "נכרים משתעבדין בבניו, איה גבורותיו?!" לא אמר 'גיבור'. אתא אינהו (- אנשי כנה"ג) ואמרו: "אדרבא, זוהי גבורותיו - שכובש את כעסו, שנותן ארך אפים לרשעים. ואלו הן נוראותיו - שאלמלא מוראו של הקב"ה היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות". והנה הטעם שפסקו לומר 'הגיבור' והנורא' הוא משום שאסור לברך את הקב"ה אלא בהנהגות המתגלות באותה העת, וכיוון שבזמן החורבן לא נגלו הנהגות גבורותיו ונוראותיו של הקב"ה,

לכך פסקו מלומר "הגיבור והנורא". ולפי זה יש להבין מה התחדש אצל אנשי כנה"ג שתיקנו לחזור ולומר כן.

עוד יש לשאול לפי המשך הדברים, דהגמ' מקשה על ירמיה ודניאל: "היכי עבדי הכי, ועקרי תקנתא דתקין משה?!" ומתצי', אמר ר' אלעזר: "מתוך שידועין בו שאמיתי הוא, לפיכך לא כיזבו בו". ופירש"י "אמיתי - מסכים על האמת ושונא את השקר". והדברים תמוהים עד מאד, וכי אנשי כנה"ג לא היו יודעין בו שהוא אמיתי? ואם ירמיה ודניאל ביטלו אמירת הגיבור והנורא משום שהם הנהגות שלא מתגלות עתה, מה ראו אנשי כנה"ג לתקן לחזור ולומר "הגיבור והנורא"?

והנראה בביאור עומק הדברים, דהנה ידוע שדברי ימי עם ישראל מתחלקים לב' חלקים: תקופת ההנהגה הגלויה - מלידת עם ישראל ביציאת מצרים ומתן תורה, דרך ימי המשכן וימות בית ראשון, שבו ההנהגה הייתה גלויה ביד ה' - עמ"י היה תחת הנהגת מלכות ישראל והנביאים, וכשהייתה סטייה כל שהיא מהדרך העונש לא אחר לבוא, אחרי ההתרעה מהקב"ה בפי עבדיו הנביאים. החלק השני הוא תקופת ההנהגה הנסתרת - ימי בית שני ואילך, כשנסתלקה שכינה מעמ"י ובטלה הנבואה והאורים והתומים. הנהגה נסתרת זו, הנמשכת עד ימינו אנו, החלה כשבטלה הנבואה ונמסרה ההנהגה לחכמים ע"י רוח הקודש (עי' ב"ב יא, ב). הנהגה זו מתנהלת באופן נסתר ומלובשת בדרך הטבע, כשרק המתבונן לעומק יוכל לראות את יד ה' מאחורי הדברים.

והמתבונן יראה שנקודת המפנה הייתה סוף גלות בבל בימי מלכות אחשוורוש, כשזמן לא רב לאחמ"כ בטלה הנבואה והאורים והתומים. **נס חג הפורים היה ההתגלות האחרונה לפני שעמ"י יצא להסתר.** הקב"ה נתן לבנ"י הזדמנות נדירה להציץ מאחורי הקלעים ולהבין את המהלכים העומדים מאחורי ההנהגה הנסתרת. מגילת אסתר אע"פ שהתרחשה כל כולה בדרך הטבע - ברוח הקודש נכתבה, כאבן דרך וכסימן לדורות. שמו של הקב"ה לא נזכר במגילה, משום שכל מהותה הוא לגלות את הנהגת הקב"ה מתוך הסתרת שמו. דווקא מתוך ההנהגה המקרית, כביכול, שם מתבטאת ההנהגה המיוחדת שמנהיג הקב"ה את עמ"י.

ולכך יובן מדוע אנשי כנסת הגדולה, שמרדכי היה ביניהם, תיקנו לחזור ולומר "הגיבור והנורא". שהרי לפי ההנהגה הנסתרת, אדרבא- הן הן גבורותיו - ששומע חרפתו, **עד כדי שלכתוב את נס הפורים נזקקים אנו להסכמת האומות, ושותק.** ונוראות הנהגתו באים לידי ביטוי ביתר שאת ע"י הקיום העל - טבעי של עם ישראל ככבשה בין שבעים זאבים.

ולפי האמור יובן מדוע המקום המתאים ביותר לרמוז את שמה של אסתר, הוא דווקא בפסוק "ואנוכי אסתר אסתר פני ביום ההוא" - משום שכל מהותו של סיפור המגילה הוא להודיע על הנהגה זו, שגם שם מצוי ומשגיח השי"ת.

ג.

ובזה נבין ג"כ את מאמר חז"ל שהבאנו: המן מן התורה מנין? "המן העץ". אדם הראשון היה בגן עדן בכבודו של עולם, מלאכים צולים לו בשר ומסננים לו יין והוא נהנה מזיו השכינה. לאחר שאכל מעץ הדעת לפתע מצא את עצמו לבד, בלי כל הטוב שהקיף אותו. הקב"ה עזב אותו כביכול. בן רגע כל העולם שהכיר השתנה לחלוטין וכבר הוא לא זוכה לגילוי השכינה כמקודם (עי' דרך השם ח"א פ"ב).

ואז- עמוק ממקום מחבואו, הוא שומע את הקריאה המדהדת "איכה?! המן העץ אשר ציוויתך לבלתי אכול ממנו, אכלת?!". – זהו המסר שחלחל לתודעתו מיד לאחר שחטא: עדיין יש מישהו שמחכה לו שימצא את דרכו חזרה.

בני ישראל יורדים ממדרגתם וכבר לא ראויים להנהגה ישירה מה'. בתוככי ליבם הם מרגישים כי הקב"ה, שהיה איתם מיציאת מצרים ועד אז, השליכם ופיזרם באומות, והם נמסרו כביכול להנהגת המקרה, חלילה. הופעתו של המן בשמי ההיסטוריה הייתה מסר מכון וממוקד לאותו עם מפוזר ומפורד, שהיה בטוח שכבר ננטש לגורלו. היה זה אותו המסר שקיבל אדם הראשון בראשית ימי עולם: יש מישהו שעדיין אתכם, משגיח ודואג שלא תסטו מהדרך. הקשר מספיק עמוק בשביל להמשיך להתקיים בכל מצב. ואכן, אחר שקיבלו את המסר משמים ופעלו לפיו, זכו לתשועה גדולה.

מרדכי - שהחזיר את הקשר בין עם ישראל לקב"ה, נרמז בפסוקים המלמדים על מעשה הקטורת. 'קטורת', לימדנו רבותינו, היא מלשון 'קטורא' - קשר. עבודה עילאית זו נועדה להיות בבחינת 'ריח ניחוח' להשם. מהותו של 'ריח' הוא דבר שאי אפשר לראות או למשש אותו, אבל למרות זאת, ואולי דווקא לכן, הוא משהו הרבה יותר עמוק ופנימי, בלתי ניתן לזיוף ולחיקוי. עבודת הקטורת, כמו גם מעשיו של מרדכי, תכליתם היו לקשר ולעורר את אותו קשר נשגב שאינו תלוי בדבר, בין הקב"ה לעמו.

#### ד.

לפי כל האמור תואר באור יקרות החוליה האחרונה המרכיבה את סיפורו של חג הפורים: "קיימו וקיבלו עליהם היהודים עליהם ועל זרעם". קיימו מה שקיבלו כבר - הדר קיבלו מאהבה. המעבר למצב של עבודת האלוקים מתוך ערפל והסתר, הכריח את קבלת התורה מאהבה. עד אז עם ישראל היה במצב של "כפה עליהם" - בחי' של ביטול הבחירה מול הנוכחות הא-לוקית המחייבת שלא נותנת כל אפשרות אחרת, כאשר כל מעשה מקבל תגובה מיידית משמים. ההליכה לתקופה מעורפלת ונסתרת כשיש רשעים שהשעה משחקת להם ולא תמיד ניתן יהיה להבין את משמעות האירועים, מחייבת הישענות מוחלטת על האהבה שאינה תלויה בדבר - האמונה שהכול חלק מפאזל ענק, ולכל דבר יש משמעות וסיבה, גם כשכל המציאות מסביב מראה להיפך.

עם הנצח יוצא לדרך קשה וארוכה: לגלות את יד ה' מתוך הנהגת הטבע. כצידה לדרך הוא מקבל את נס הפורים, ומגלה שגם בתוך ההסתר הוא לא לבד. זהו החלק השני בגילוי יחוד כבודו ית' בעולם - למצוא את המשמעות והתכלית בתוך ערפל המקרים. בחושך, ודווקא מתוך החושך, כשנראה שהמאורעות צועדים לכיוון של אי סדר מוחלט, באה מגילת ההסתר - לידע ולהודיע שהכול הוא חלק מהתכנית הא-לוקית לגאולה השלימה.

\* \* \*

עתידיים כל המועדים ליבטל לעתיד לבוא, לבד מחג הפורים, שנאמר "וזכרם לא יסוף מזרעם". **על כן יאמרו המתשלים: משל לאדם שנקלע למעבה היער בלילה נטול ירח. למזלו, עמד לרשותו נר דלוק להאיר לו את דרכו, למען הצילהו מידי חיה רעה ומכל מיני פורענויות המתרגשות לבוא לעולם בחסות החשיכה.**

לפתע באה רוח וכיבתה לו את הנר, והוא נשאר לבדו בעלטה מוחלטת. מה יעשה? להמשיך- לא שייך, אך גם לעצור אי אפשר אפילו לא לרגע אחד, פן יינקש בסכנות היער האורבות לו

בכל פינה. בלית ברירה הוא החליט שהוא ממשיך, כשהוא דרוך ומטה אוזן לקלוט כל רחש סביבו, לזהות תנועה חשודה או נצנוץ מאיים.

כך צעד לו בחשיכה פסיעה אחר פסיעה, במשך שעות ארוכות שבעיניו דמו כנצח. כדרכו של עולם, לאחר לילה ארוך -בסוף הגיע הבוקר. השמש יצא על הארץ, ואימת סכנות היער עברה חלפה לה. הוא מוצא את עצמו עם נר בידו, אותו הנר שכבה לו באמצע הדרך, בדיוק בזמן שהוא כה נזקק לו. עכשיו הוא כה חסר ערך בעיניו: כרגע השמש זורחת, ושרגא בטיהרא מאי מהני?!

מה שכן ימשיך לעמוד לו גם עכשיו, לאור היום, הם המיומנויות הרבות שרכש במשך הלילה שבילה ביער: החושים המחוודדים, והיכולת לנווט את דרכו גם בחשיכה. את זה אף אחד לא יוכל לקחת ממנו, וזה מה שילווח אותו מכאן והלאה.

\* \* \*

לכך נחקקו לנצח ימי הפורים הבאים עלינו לטובה. כל הניסים שנעשו לישראל, יפים הם לשעתם, האירו לנו במקצת את חשיכת העולם, והראו את יד השם מתוך אפלת המקרים. לעתיד לבוא, כאשר יפוח היום וינוסו הצללים, יועם זוהרם של כל הניסים שנעשו עד אז - מחמת אורה הגדול של הגאולה העתידה. אך עם כל זאת - עדיין יהיה משמעות רבה לנס חג הפורים. משום שמה שקרה אז, בימי מלכות אחשוורוש, לא מבטא גילוי חד פעמי, אלא הארה והצצה אל כל מה שעומד מאחורי הדברים. הנס היה ביטוי לנוכחותו ואהבתו של השי"ת את עמו בכל מצב, ולקשר הנסתר שמעולם לא חדל מלפעום מתחת לפני השטח.

ומי יתן שנזכה בקרוב לראות בתשועת עולמים, ואז יקוים בנו: ליהודים הייתה אורה - כי השם יהיה לך לאור עולם, **ששון ושמחה** ישיגו ונסו יגון ואנחה, להודיע לכל באי עולם שכל קוויך לא יבוש, ולא ייכלמו לנצח כל החוסים בך, בב"א.

להערות והארות ניתן לפנות: 058-3218992. או בכתובת דוא"ל: [ck054848@gmail.com](mailto:ck054848@gmail.com)